

*Oponentský posudek na disertační práci předloženou k obhajobě na Pedagogické fakultě
UK v Praze v květnu 2007.*

*Téma práce: Teoretická východiska a evaluace Instrumentálního obohacování Reuvena
Feuersteina.*

Doktorandka: Mgr. Gabriela Málková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Věra Pokorná

Oponent: Doc. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Doktorandka předkládá k posouzení 139 stran textu, který je doplněn šesti přílohami. Ve své disertační práci prokazuje schopnost čerpat z aktuálních, převážně zahraničních odborných pramenů a vhodně je užívat. Práci na předložené téma lze pokládat v ČR za novátorskou, jež je plně v souladu se snahou doc. Věry Pokorné zpřístupnit danou problematiku českým učitelům a lektorům.

Ačkoliv práce není členěna klasickým způsobem na část teoretickou a experimentální, považuji za těžiště předložené práce obsáhlé a ucelené představení Feuersteinova tématu Instrumentálního obohacování (dále IO), které zaujímá cca 100 stran ze 139 celkových. V této části autorka terminologicky vymezuje pojem dovednosti myslet, včetně historického ohlednutí k Pittsburské konferenci, kde bylo téma z několika hledisek nastoleno.

V kap. 3., kterou lze v předložené práci považovat za nejzdařilejší, se zabývá obsáhle a systematicky tématem Instrumentální obohacování. Popisuje zkušenost zprostředkovaného učení (dále ZZU), kde se od jemnějších otázek typu kulturní odlišnost versus kulturní handicap, či kulturní deprivace posouvá k velmi propracovanému pohledu na význam ZZU pro rozvoj dvou klíčových lidských potencialit – modifikovatelnosti a diverzity.

Předložení Feuersteinových východisek je zde, dle mého soudu, plně v souladu s dřívějšími pracemi Vygotského či Lurji, ale je zcela komplementární též k východiskům Piageta.

Osobně nacházím v přestaveném textu mnohé podněty také pro praktické výchovné přístupy dnešních rodičů, kteří jsou stále více zastupováni či nahrazováni ve svém přímém působení na dítě. Jejich působení ve smyslu intuitivního rodičovského chování je civilizačními vlivy znesnadňováno a tedy i rané zkušenosti ve smyslu zprostředkovaného učení jsou pravděpodobně vzácnější.

Doktorandka předkládá parametry ZZU, z nichž vyzdvihuje 3 první (zaměřenost a vzájemnost, transcendenci a zprostředkování významu). Osobně se domnívám, že též téma páté

– zprostředkující regulativní a kontrolující chování má velmi významné postavení v aktuálním vzdělávacím procesu a to především pro lepší pochopení minorit a možnost jejich snadnější integrace v rámci majoritní společnosti. Dále doktorandka předkládá kategorie ZZU.

Domnívám se, že právě tato část textu je velmi cenná, tvoří konzistentní celek a prokazuje autorčin hluboký vhled do sledovaného tématu.

V kap. 3.2.2. věnuje autorka pozornost druhému východisku Instrumentálního obohacování kromě ZZU, jímž je Kognitivní mapa, která spíše popisuje IO a formy práce s ním, včetně snahy analyzovat kognitivní strukturu dítěte, se kterým se pracuje. V této souvislosti je věnována pozornost popisu deficitních kognitivních funkcí, nebo-li tomu, kde se konkrétně projevuje nedostatek v myšlení ovlivňovaného dítěte.

Závěr teoretické části disertační části tvoří kapitola věnovaná struktuře IO, cílům, popisu konkrétních materiálů se kterými se pracuje, otázkám implementace metody v praxi a složité problematice přemostění. Subkapitola 3.4. je stručnou informací o aktivitách týkajících se IO v ČR a má charakter spíše poznámky než nosného textu. Poslední část této rozsáhlé kapitoly tvoří přehled výzkumných projektů, jež se pokouší o obtížný úkol, kterým je evaluace IO a jež byly inspirací pro autorčin vlastní výzkumný projekt. Lze ocenit, že zde autorka prokázala obsáhlou obeznámenost s nimi a schopnost kriticky zhodnotit jednotlivé výzkumy, jejich klíčové přednosti, nedostatky a jejich přínos.

Celá teoretická část tvoří velmi ucelený text, který dokládá schopnost autorky nastudovat, srozumitelně zpracovat a didakticky představit dosti náročné a složité odborné téma.

K první části práce mám několik připomínek a návrhů:

- Citace předkládané v angličtině by měly být pouze v poznámce či v seznamu v závěru práce a v textu by měl být jejich český překlad. Domnívám se, že práce je předkládána na české UK a tedy je na místě ctít vlastní jazyk. Navíc není povinností čtenáře umět anglicky.
- Doktorandka nakládá volně s citační normou – místo citace uvádí příkladně „ za všechny“ str. 35, někde uvádí a kol. jinde at al, za jméno nepíše čárku, píše do citace další sdělení str. 39 a další.
- Práce se jmény autorů je nejednotná – někde je uvedeno celé jméno, jinde iniciála křestního jména, jinde jen příjmení, někde je dokonce užito akademického titulu před jménem.
- Jméno je někde česky ohýbáno a jinde ne, dokonce křestní jméno ano a příjmení ne Jeana Piaget str. 22.

- Občas je překlad doktorandky poněkud vzdálený od běžné češtiny – obohacování x zbohacování str. 7, sounáležitost x přináležitost str. 38, jedinělá x ojedinelá str. 13, komunikovat cíle str. 74.
- V práci je mnoho překlepů a formálních drobných nedostatků- své specifika str. 17, ucelené x ecelené str. 78 , toliko pozornosti str. 10, s přihlédnutím k existenci praktických implikacím str. 27 a další.
- Pokud autorka užívá anglickou zkratku MLE, měla by ji objasnit českému čtenáři v plném anglickém znění hned při jejím prvním užití a nikoliv o 30 stran později str. 37 , str. 54 , IE str. 72 zkratka nebyla nevysvětlena vůbec a vyžaduje dedukci čtenáře , v případě ZZU není oznámeno, že dále bude užívána zkratka str. 26,27.

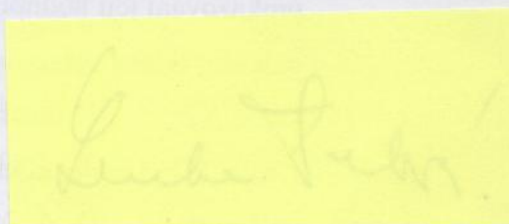
V části výzkumné jsou stanoveny celospolečensky nesporně potřebné cíle (str. 104) a je patrné, že k nim doktorandka přistoupila seriózně. Nelze pochybovat o tom, že práci na empirické části věnovala značnou časovou dotaci, která jí osobně přinesla jistě zkušenost s aktivitou pedagoga ve velmi obtížných podmínkách a ujasnila jí řadu otázek. Osobně se však domnívám, že vlastní efekt této části disertační práce je relativně malý a to z několika důvodů. 1. Sledovaná experimentální skupina byla málo četná (9 osob). 2.Samotná aktivita připomíná spíše individuální terapeutickou práci, která má na jedince, na kterého je zaměřena , vždy významný dopad (především v oblasti motivačně-volní, socioemocionální, při formování sebeobrazu apod.), i kdyby terapeut nepůsobil konzistentně a cíleně v rámci IO. 3. Sledování bylo dle mého soudu příliš krátkodobé, aby se mohly projevit podstatné změny. 4.Užité metody dle mého názoru nesledují zcela to, co rozvíjí IO a nemohou tedy poskytnout zachytitelné změny.Ostatně s podobnými problémy se potýkaly i jiné evaluační projekty. Domnívám se, že IO je velmi užitečná metoda, ale prokazování její hodnoty je zatím pravděpodobně otázkou budoucnosti, stejně jako nalézání reálné uplatnitelnosti ve školním prostředí koncipovaném kolektivně. Domnívám se , že doktorandka v průběhu svého výzkumu sama došla k mnoha otázkám. Cením si její zralosti, kterou prokázala především v kapitole Shrnutí a diskuse.Cením si také toho, jak získané údaje systematicky zpracovala, předložila a interpretovala. Zvláště v interpretacích projevila svou dobrou odbornou průpravu a schopnost kriticky hodnotit i vlastní práci a získané výzkumné výsledky.

Závěrem prosím o odpověď na tyto otázky.

- Proč doktorandka nepracovala při sledování evaluace své práce s metodou LPAD (Learning Potential Assessment Device)?
- Zda skupiny Romů a „Neromů“ při výuce pracovaly společně či zda se s nimi pracovalo samostatně.
- Proč zvolila právě takovou baterii testů pro sledování evaluace IO, jakou zvolila.
- Zda by mohla komisi představit ,dle vlastního soudu, jednoznačně prokazatelný výsledek pozitivního působení IO.

Mám-li tedy odpovědět na zadaná kritéria disertační práce:

1. Zvolené téma je vysoce aktuální
2. Disertace splnila stanovený cíl v tom smyslu, že fundovaně představila teoretická východiska IO a naznačila možnosti evaluace IO. Plná evaluace IO je možná jen v případě rozsáhlého a longitudinálního výzkumu.
3. Metody byly zvoleny plně v souladu s jinými zahraničními evaluačními projekty, což ovšem neznamena, že by tyto jednoznačně vedly k evaluaci IO. Hledání adekvátních metod je dle mého soudu otázkou budoucnosti.
4. Disertace přináší obsáhlý vhled do nové a ve společnosti potřebné metody IO. Některé její pasáže (především kapitola 3 v celém rozsahu) by bylo vhodné publikovat.
5. Význam práce spatřuji v několika rovinách, z nichž nejdůležitější je návaznost Feuersteinovy metody IO na práce Vygotského, Piageta, Lurji, Brunera a dalších a dále možnosti její aplikace ve výchovné a vzdělávací praxi při práci s minoritami či se sociálně slabšími.
6. Domnívám se, že předložená práce splňuje kritéria kladená na disertace a lze ji doporučit k obhajobě.

Praha 5.5.2007

Lenka Šulová